

М. В. Пшенична,  
к. е. н., доцент кафедри фінансів та обліку, Інститут економіки та менеджменту,  
ЗВО "Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"  
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5373-1726>  
К. М. Зленко,  
магістрант, Інститут економіки та менеджменту,  
ЗВО "Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"  
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-1718-0062>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.5.116

# ФІНАНСУВАННЯ БІЗНЕСУ ЧЕРЕЗ ГРАНТИ ЯК КАТАЛІЗАТОР ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

М. Pshenychna,  
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance and Accounting,  
Institute of Economics and Management, Open International University of Human Development "Ukraine"  
К. Zlenko,  
Master's student, Institute of Economics and Management, Open International University of Human Development "Ukraine"

## BUSINESS FINANCING THROUGH GRANTS AS A CATALYST FOR INNOVATION AND INVESTMENT GROWTH

*У статті досліджується роль грантового фінансування у сприянні інноваційному розвитку бізнесу. Гранти розглядаються авторами як каталізатор інноваційного інвестування та передумова зростанню національної економіки. Окреслено виняткову роль малого і середнього підприємництва в якості драйверів перезапуску національної стратегії економічного розвитку в умовах війни та повоєнної відбудови України. Досліджено світовий досвід критичної ролі малого і середнього бізнесу в досягненні політичної та соціально-економічної стабільності провідних країн світу, зокрема в впровадженні реформ та забезпеченні перебудови їх економічних систем на різних етапах трансформаційних процесів. Зауважено, що високотехнологічні виробництва і новаторський підхід можуть бути впроваджені бізнес-структурами лише за наявності достатнього фінансування. Робота містить порівняльний аналіз різних видів фінансування в контексті забезпечення інноваційного розвитку бізнесу. Узагальнено переваги і недоліки фінансування бізнесу через гранти і визначено їх вплив на регіональний розвиток та інвестиційну політику в країні. Висновки статті визначають перспективи розвитку грантового фінансування як інструменту активізації інноваційно-інвестиційного зростання.*

*The article examines the role of grant funding in promoting innovative business development. The authors consider grants as a catalyst for innovative investment and a prerequisite for the growth of the national economy. The strategic importance of the innovation component in ensuring the competitiveness of domestic enterprises in the framework of post-war reconstruction is proved. The exceptional role of small and medium-sized enterprises as drivers of the restart of the national strategy of economic development in the conditions of war and post-war reconstruction of Ukraine*

*is outlined. The author emphasizes their organizational flexibility, adaptability and production dynamism, which creates favorable conditions for more active and rapid introduction of innovations. The author examines the world experience of the critical role of small and medium-sized businesses in the context of ensuring political and socio-economic stability of the world's leading countries, in particular in implementing reforms and ensuring the restructuring of their economic systems. It is noted that this practice can be successfully applied to the domestic economy. It is noted that high-tech production and an innovative approach can be implemented by business structures only if there is sufficient funding. The authors argue that in the context of critical constraints on internal financial resources, grant support is the most optimal financing tool.*

*The paper contains a comparative analysis of different types of financing in the context of ensuring innovative business development. The advantages and disadvantages of financing business through grants are revealed, as well as the impact of grant funding from private and public institutions on regional development and investment policy in the country. The conclusions of the article determine the prospects for the development of grant financing as a tool for enhancing innovation and investment growth. The article outlines directions for further research on the topic and suggests focusing on ensuring inclusiveness and accessibility of information and advisory services on existing grant programs, as well as expanding their range.*

*Ключові слова: грантове фінансування, інноваційний розвиток, інвестиційне зростання, підприємництво, фінансова підтримка, малі і середні підприємства.*

*Key words: grant financing, innovative development, investment growth, entrepreneurship, financial support, small and medium-sized enterprises.*

## ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах безпрецедентного навантаження на фінансово-економічну сферу держави через військову агресію з боку РФ та перебіг активної фази воєнного конфлікту на території України, зростає необхідність максимальної активізації зусиль державних інституцій, приватного сектору, наукової спільноти та громадських організацій довкола пошуку драйверів перезапуску національної стратегії економічного розвитку. Виняткова важливість формування дієздатного та конкурентоспроможного бізнес-середовища сприймається наразі не просто як невід'ємна складова фінансової безпеки, але й як один із факторів збереження української держави. В цьому контексті суб'єкти малого і середнього підприємництва, будучи найбільш адаптивними, організаційно-гнучкими, виробничо-динамічними структурами ринку, мають всі шанси стати резервом економічного потенціалу країни в часи кризи, забезпечити додаткові ресурси та інфраструктуру, стимулювати зайнятість на місцевому рівні та забезпечувати стабільність в регіональних спільнотах.

Відтак, одним із пріоритетних завдань для вітчизняних суб'єктів господарювання стає пошук і залучення фінансових ресурсів для уникнення паралізації бізнесу, якісного виконання ними своєї соціально-економічної функції та забезпечення регіональної відповідності глобальному підприємницькому ландшафту розміщення продуктивних сил.

Однак, попри загальновизнану значущість малого і середнього бізнесу в розвитку науки і технологій, забезпеченні соціального прогресу та втіленні інновацій, саме для цієї категорії бізнес-структур доступ до традиційних фінансових ресурсів (банківських кредитів, прямих інвестицій, державних субсидій) є часто обмеженим і в певному сенсі дискримінаційним. Відтак, фінансування невеликого бізнесу через гранти виступає важливим інструментом, який може значно полегшити доступ до фінансування для даної категорії підприємств і, тим самим, стимулювати їх інноваційно-інвестиційний розвиток.

В цьому контексті важливо проаналізувати роль грантового фінансування як каталізатора інноваційно-інвестиційного зростання, визначити його вплив на конкурентоспроможність підприємств та економічний розвиток загалом. Такий аналіз сприятиме виявленню переваг і можливостей залучення грантів, а також визначить шляхи їхнього більш ефективного використання для підтримки вітчизняних підприємницьких структур в умовах обмеженого фінансування.

## АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам забезпечення належного фінансування діяльності вітчизняних підприємств різних масштабів і галузей економіки присвячено чимало праць українських вчених. Зокрема, вітчизняний науковець Шпанель-Юхта О.І. визначав особливості банківського кредитування в умовах війни [1]. Використанню лізингу як інструменту фінансування малого і середнього бізнесу

**Таблиця 1. Порівняльна характеристика різних видів фінансування в контексті забезпечення інноваційного розвитку бізнесу**

| Вид фінансування                                          | Переваги                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Недоліки                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-----------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Кредитування від комерційних банків та фінансових установ | - Релятивна швидкість отримання коштів (прямо пропорційна фінансовому стану та кредитоспроможності підприємства);<br>- збереження контролю над бізнесом через збереження частки власності.                                                                                                                                                                  | - Високі відсоткові ставки для підприємств з високим ризиком діяльності, зокрема інноваційних;<br>- вимоги щодо забезпечення позики ручною заставою чи нерухомістю, що є проблематичним для малих і середніх підприємств.                                                                             |
| Венчурне інвестування                                     | - Швидкий доступ до капіталу та висока оперативність ухвалення рішень про фінансування через пряму зацікавленість інвестора;<br>- фінансове портфоліо та експертиза через інтеграцію досвіду і знань інвестора.                                                                                                                                             | - Вимога інвесторів щодо високого рівня прибутковості та швидкого зростання, що може не відповідати стратегії розвитку інноваційних підприємств;<br>- втрата частини контролю над бізнесом через передачу частки управління інвесторам на їх вимогу.                                                  |
| Краудфандинг                                              | - Розширення спільноти на ринку через залучення нових клієнтів і прихильників;<br>- відсутність необхідності віддавати частку власності;                                                                                                                                                                                                                    | - Адміністративні та рекламні витрати, що передують запуску кампанії на платформі;<br>- акумулювання коштів може відбуватися впродовж тривалого часу, що гальмує інноваційний розвиток;<br>- низька популярність серед масового споживача революційно нових та складних високотехнологічних проектів. |
| Грантове фінансування                                     | - Безповоротний та безоплатний характер фінансування, що не створює фінансового тягара для бізнесу;<br>- фокусування на підтримці саме інноваційних проектів та прогресивних досліджень;<br>- стимулювання інноваційно-технологічного розвитку через міжнародні інституції та зарубіжні програми;<br>- підтримка соціально важливих ініціатив, ESG трендів. | - Висока конкуренція і необхідність відповідати критеріям конкурсного відбору грантодавця;<br>- неможливість гнучкого використання коштів через їх цільове фінансування.                                                                                                                              |

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано на основі [1, 4, 6].

в Україні присвячено роботу українських дослідників Гриценко К.Г. і Біців М.М. [2]. В свою чергу, результати дослідження проблем надання державної фінансової підтримки бізнесу в умовах воєнного стану репрезентовано в наукових роботах груп вчених Виговської Н.Г., Виговського В.Г. і Цисар О.В. [3], Мельник В.В. і Підлісного Є.В. [4]

Разом з тим, лишаються не до кінця опрацьованими питання перспективного бачення наслідків використання грантових можливостей вітчизняними суб'єктами господарювання. Крім того, вивчення міжнародного досвіду грантового фінансування бізнесу, а також роль міжнародних організацій та венчурних інвесторів відносно розвитку підприємництва в Україні є актуальним як для оптимізації державної політики з регулювання та підтримки підприємств ініціатив в умовах війни і повоєнної відбудови, так і для бізнес-структур в напрямку побудови ефективних інноваційно-інвестиційних стратегій розвитку.

## ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є розгляд та аналіз грантового фінансування бізнесу як інструмента активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємництва з позиції міжнародного досвіду та вітчизняної практики.

## ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розвиток підприємництва в Україні наразі знаходиться в стадії не лише адаптації до зовнішніх геополі-

тичних викликів, але й в епіцентрі внутрішніх трансформаційних процесів. Запущені пандемією COVID-19 процеси переходу до цифровізації процесів, віддаленість кадрів від робочих місць, пріоритетність оборотних активів перед необоротними засобами [5] — в широкому розумінні забезпечили еволюцію інжинірингу бізнес-процесів, загартували нові стратегії розвитку та призвичаїли суб'єктів господарювання до роботи в умовах невизначеності. Нині ж, події військової доби та активізовані євроінтеграційні тренди змушують вітчизняні підприємницькі структури переорієнтовувати бізнес-концепти на більш інноваційні, конкурентоспроможні в поточній і довгостроковій перспективі, спрямовані на соціальну й екологічну відповідальність. Проте досягнення бажаного результату та забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання є неможливим без своєчасного і достатнього фінансування.

Якщо для великих компаній ключовими джерелами фінансування діяльності є значні власні активи, додатковий капітал від емісії цінних паперів, кредитні ресурси комерційних

банків, державні замовлення, страхові ресурси та навіть лізинг, то для малих і середніх підприємств дані можливості є вкрай обмеженими, подекуди невігідними, а деякі — й зовсім недоступними [5].

Подібні фінансово-економічні бар'єри можуть мати катастрофічні наслідки для макроситуації в Україні та суттєво гальмувати процеси рецесії, адже світовий досвід наочно доводить безальтернативність участі саме малого і середнього підприємництва в якості рушійної сили позитивних змін.

Критичну роль малого і середнього бізнесу в забезпеченні політичної та соціально-економічної стабільності можна простежити в економічній історії більшої провідних країн світу, а саме:

— в низці європейських країн (Німеччині, Великобританії, Франції, Іспанії та Бельгії) малий бізнес допоміг у формуванні та підтримці середнього класу;

— у країнах, які переживали періоди перебудови та модернізації (Китай, Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина) мале і середнє підприємництво сприяло послідовному проведенню реформ як основи розвитку ринкових відносин;

— в умовах економічного спаду в США та Ізраїлі саме малий і середній бізнес виступав каталізатором для збереження робочих місць, стимулювання економічного зростання та подолання рецесійних викликів;

— значний економічний розвиток таких країн як Японія, Сінгапур, Канада та Мексика був би неможливим без участі малих і середніх підприємств в якості основних новаторів та продуцентів нових ринків, що сприяло загальному зростанню економіки [6].

Зважаючи на українські реалії та економічні втрати економічних систем всередині країни, активізація малих і середніх підприємницьких структур та створення сприятливого інноваційно-інвестиційного середовища є вкрай важливим завданням в контексті забезпечення повоєнної відбудови. В умовах критичної обмеженості внутрішніх фінансових ресурсів — грантова підтримка виступає найбільш оптимальним інструментом фінансування.

Ключовою особливістю грантів є їх природня конкуренція і процедурний конкурсний відбір, що дозволяє отримати грантове фінансування лише найбільш дієздатним та інноваційним проектам. Окреслений механізм не лише сприяє комерціалізації наукових і дослідницьких проектів, але й забезпечує масштабування стартапів і мікропідприємств. У цьому контексті важливо проаналізувати переваги і недоліки грантів як каталізатора інноваційно-інвестиційного зростання порівняно з іншими видами фінансування (Табл. 1).

Кожен із методів залучення коштів суб'єктами господарювання має свої переваги і недоліки, проте тільки грантове фінансування фокусується на підтримці найперспективніших економічних систем, їх інноваційному та технологічному розвитку, забезпечує фінансування досліджень, що сприяє впровадженню новаторських ідей у бізнесі.

З урахуванням тієї швидкості трансформаційних змін, що відбуваються в технологічному ландшафті світового господарства, інновації можуть бути ключовим чинником конкурентоспроможності українських підприємств і запорукою повоєнного відновлення. Крім того, активна залученість України до грантових програм може свідчити про прогресивність підходів вітчизняного бізнесу до розуміння і вирішення актуальних проблем реального сектору економіки, про сприятливість інвестиційного клімату, а також сигналізувати фінансовим інституціям про перспективність міжнародного співробітництва з українськими компаніями. Таким чином, фінансування бізнесу через гранти можна вважати релевантним каталізатором інноваційно-інвестиційного зростання.

## ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, грантове фінансування бізнесу, зокрема малого і середнього підприємництва, є винятковою формою забезпечення потреб вітчизняних суб'єктів господарювання на шляху до імплементації кращих стандартів розвитку, досягнення інноваційного і технологічного прогресу, вирішення питань соціально-економічного виживання й формування сприятливого інвестиційного клімату для окремих регіонів, імідж яких формується у тому числі за рахунок активних і конкурентоспроможних господарств.

Разом з тим потребують подальшого опрацювання питання забезпечення інклюзивності й рівнодоступності інформаційно-консультаційних послуг з можливостей і перспектив участі в грантових програм, забезпечення прозорості бюрократичних процедур в ході обробки заяв учасників грантових програм, а також активізація державної участі в залученні грантових пропозицій від міжнародних інституцій в фінансово-економічний простір України.

## Література:

1. Шпанель-Юхта, О. (2022). Особливості банківського кредитування в умовах війни. Економіка та суспільство, (45). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-96>
2. Гриценко К.Г., Биців М.М. Особливості використання лізингу як інструменту фінансування малого та середнього бізнесу в Україні. Ефективна економіка. 2023. №3. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/1308> (дата звернення: 7.02.2024).
3. Виговська Н.Г., Виговський В.Г., Цисар О.В. Система державної фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу. Ефективна економіка. 2023. № 11. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/2485> (дата звернення: 8.02.2024).
4. Мельник В.В., Підлісний Є.В. Державна підтримка малого та середнього бізнесу в Україні. Бізнес-навігатор. Науково-виробничий журнал. Випуск 1 (71). 2023. С. 26—29 DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.71-5>
5. Levkina R.V. Financial and Budgetary Capacity for the Development of Domestic Business Entities / R.V. Levkina, Ya.M. Kotko // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. — 2023. — № 6 (70). — С. 70-76. — URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No6/70.pdf> (дата звернення: 7.02.2024).
6. Заярна Н. М., Гнат Н. А. Міжнародний досвід підтримки малого бізнесу та сучасні українські реалії. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.1. С. 198—202.

## References:

1. Shpanel'-Yukhta, O. (2022), "Features of bank lending in times of war", *Ekonomika ta suspil'stvo*, Vol.45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-96>
2. Hrytsenko, K.H. and Bytsiv, M.M. (2023), "Peculiarities of using leasing as a financing tool for small and medium-sized businesses in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 3, available at: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/1308> (Accessed 7 Febr 2024).
3. Vyhovs'ka, N.H., Vyhovs'kyj, V.H. and Tsysar, O.V. (2023), "The system of state financial support for small and medium-sized businesses", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 11, available at: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/2485> (Accessed 8 Febr 2024)
4. Mel'nyk, V.V. and Pidlisnyj, Ye.V. (2023), "Government support for small and medium-sized businesses in Ukraine", *Biznes-navihator*, Vol. 1 (71), pp. 26—29. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.71-5>
5. Levkina, R.V. and Kotko, Ya.M. (2023), "Financial and Budgetary Capacity for the Development of Domestic Business Entities", *Economics: time realities. Scientific journal*, Vol. 6 (70), Pp. 70—76, Available at: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No6/70.pdf>. (Accessed 7 Febr 2024).
6. Zayarna, N.M. and Ignat N.A. (2011), "International experience in small business support and modern Ukrainian realities", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 21.1, pp. 198—202.

*Стаття надійшла до редакції 11.02.2024 р.*